

Recensie

Herman Giesbers: Lezen in de multiculturele samenleving

Dick Schram, Anne-Mariken Raukema & Jemeljan Hakemulder (red.), *Lezen en leesbevordering in een multiculturele samenleving*. Delft, Eburon, 2000.

ISBN 90 5166 806 6, 228 blz., € 20,50.
(Verkrijgbaar via boekhandel of rechtstreeks bij de uitgever: 015 – 2131484.)

In het vorige nummer van *Moer* is uitgebreid aandacht besteed aan lezen en leesbevordering, van basisschool tot pabo. Wat daar nauwelijks of geen aandacht heeft gekregen, is de betekenis van de multiculturele samenleving voor deze thema's. Meertalige leerlingen en leerlingen met meer dan alleen een Nederlandse culturele achtergrond beïnvloeden in toenemende mate de leerlingenpopulatie op scholen en dit gegeven alleen al leidt tot vragen over zaken als leesonderwijs, leesbevordering en literatuuronderwijs.

Alweer enige tijd geleden, op 15 en 16 mei 2000, organiseerden Stichting Lezen en de Universiteit Utrecht rond dergelijke vragen het congres 'Lezen en leesbevordering in een multiculturele samenleving'. De resultaten en bijdragen van dit congres zijn nu na te lezen in een congresbundel met dezelfde titel. Het overkoepelende thema van congres en bundel is 'de receptie van fictieve en literaire teksten in een didactische situatie', maar dit thema is heel ruim geïnterpreteerd en uitgebreid tot lezen en taalvaardigheid in het algemeen. Zodoende is ook aandacht besteed aan zaken als voorlezen en het vertellen van verhalen als voortraject op het zelf lezen en aan de functie van verhalen lezen en vertellen voor het vergroten van de taalvaardigheid, in het bijzonder de eigen vertelvaardigheid.

Geletterdheid, literatuuronderwijs en lezen

De bijdragen aan de bundel zijn geordend naar drie thema's. In de eerste drie artikelen gaat het om de ontwikkeling van wat tegenwoordig zo fraai 'geletterdheid' wordt genoemd, zeg maar het vermogen bewust om te kunnen gaan met taal en dan in het bijzonder schriftelijke taal. Karin Heesters doet verslag van haar onderzoek naar het vermogen verhalen te vertellen bij 9- tot 13-jarige kinderen, waarbij zij een vergelijking maakt tussen leerlingen van Nederlandse en Turkse afkomst. Paul Leseman gaat in op de relatie van (voor)lezen en taal- en leesvaardigheid en wijst op een alternatieve route om deze vaardigheden te ontwikkelen en te verbeteren, onder andere door het belang van mondelinge interactie te benadrukken in vergelijking met de eenzijdige nadruk die nu nog grotendeels gelegd wordt op het aanleren van technische leesvaardigheid. Nora Bogaert bericht over een Vlaams project om het leren lezen voor zowel allochtone als autochtone lezers aantrekkelijker te maken en te verbeteren, een project in de lijn van het taakgericht taalonderwijs zoals dat ontwikkeld wordt door het Steunpunt NT2 te Leuven (zie het themanummer 'Taakgericht taalonderwijs', *Moer* 1997/6).

Het tweede thema betreft het literatuuronderwijs in het voortgezet onderwijs. Pauline Schreuder bespreekt de verschillende ideologische visies die daaraan ten grondslag kunnen liggen en welke consequenties deze hebben voor de invulling van het literatuuronderwijs. Robert Burroughs gaat in op de moeilijkheden die het interculturele literatuuronderwijs in de Verenigde Staten moet overwinnen en hoe die moeilijkheden samenhangen met literatuuronderwijs dat sterk gericht is op gecanoniseerde literaire teksten. Dick Schram en Cor Geljon presenteren onderzoek naar de verwerking en waardering van respectievelijk een Nederlands verhaal, een -vertaald- Turks verhaal en een verhaal uit de zogenaamde migrantenliteratuur door Nederlandse en niet oorspronkelijk Nederlandse leerlingen. Op basis van de resultaten uit dit onderzoek formuleren zij aanbevelingen voor intercultureel (literatuur) onderwijs. Maurice Crul gaat eveneens in op

teksten uit de migrantenliteratuur. Hij wijst op het belang van het aanbieden van dergelijke teksten voor onder andere Turkse en Marokkaanse jongeren voor het versterken van de leesmotivatie, het positieve imago van het boek en het lezen, en van het culturele zelfbewustzijn.

Een laatste thema is het lezen in meer algemene zin. Will van Peer en Maria Theodoridou gaan na in hoeverre lezers met verschillende culturele achtergronden ook verschillende betekenissen toekennen aan literaire teksten. Een belangrijke conclusie is dat de cultuurgebondenheid van betekenissen te sterk overschat wordt, wat op zijn beurt weer betekent dat de toegankelijkheid van literaire teksten uit andere culturen waarschijnlijk vaak groter is dan men denkt. Jèmeljan Hakemulder onderzoekt in een experiment of het lezen van verhalen met personages uit andere culturen van invloed is op hoe de lezer die andere cultuur gaat zien. Enerzijds suggereren de resultaten dat literatuur een rol zou kunnen spelen bij het kweken van begrip voor andere culturen, anderzijds blijken bepaalde stereotypen juist ook versterkt te worden. Gerhard Rupp doet verslag van onderzoek naar leesgedrag van Duitse jongeren in relatie tot mediagebruik. David Hanauer laat op basis van de resultaten uit 15 diepte-interviews met immigranten in Israël zien welke betekenis lezen in de eigen taal heeft en heeft gehad bij het leren lezen in het Hebreeuws. Lourina de Voogd ten slotte geeft informatie over het grote Utrechtse TCULT-project ('Talen en Culturen in Lombok en Transvaal') en hoe in het kader daarvan onderzoek is gedaan naar het lezen van zakelijke teksten en de problemen die dat met zich meebrengt in een multiculturele wijk als het Utrechtse Lombok.

Twee bijdragen staan min of meer los van de drie genoemde thema's. Margreet de Lange informeert over de problematische situatie rond lezen, leesbevordering en de verspreiding van boeken in Zuid-Afrika, een multicultureel land met veel armoede en met maar liefst 11 officiële talen. Zeki Arslan en Irene Out-Schipper bepleiten het inzetten van meerdere instanties en velerlei materiaal, vooral ook tweetalig materiaal, om het voorlezen en verhalen vertellen aan heel jonge kinderen in het gezin te bevorderen.

Behalve deze 14 artikelen bevat de bundel nog het verslag van de forumdiscussie '*Voorlezen in een multiculturele samenleving*' door Maria van der Aalsvoort en een samenvatting van het onderzoeksrapport *Voorlezen. Een onderzoek naar het voorleesgedrag thuis bij leerlingen van groep zeven en acht van vijf Amsterdamse basisscholen*, een rapport van Yolanda Kaufmann.

Inhoud stijgt uit boven de titel

Uit dit overzicht blijkt al hoe divers de verschillende bijdragen in deze bundel zijn, niet alleen qua thematiek, maar ook qua inhoud, aanpak en presentatie. In ieder geval is duidelijk dat de titel van het boek bij lange na niet de inhoud dekt. De argeloze lezer die –terecht– denkt dat hij vanuit verschillende invalshoeken geïnformeerd wordt over het lezen en het laten lezen van fictieve of literaire teksten in een pedagogische of didactische situatie, zal al snel merken dat dit onderdeel maar een relatief klein gedeelte van het boek beslaat en in veel artikelen eigenlijk alleen maar indirect aan bod komt.

Voor de lezer uit de onderwijspraktijk, basisschool, voortgezet onderwijs of opleiding, zal daar nog bij komen dat de onderzoeksmatige en wetenschappelijke benadering van het onderwerp veel zwaarder vertegenwoordigd is dan een meer praktische, toepassingsgerichte benadering. Het enige duidelijk praktische artikel is in feite *Bevordering van leesvaardigheid bij autochtone en allochtone leerlingen in Vlaanderen* door Nora Bogaert, terwijl bijvoorbeeld Geljon en Schram er goed in geslaagd zijn praktische conclusies te verbinden aan hun onderzoeksverslag.

Bij veel andere artikelen zal de lezer die wil weten wat hij aanmoet met de gepresenteerde beschouwingen en onderzoeksresultaten, toch zelf die verbinding moeten leggen, wat in het ene geval (Crul of Van Peer en Theodoridou, bijvoorbeeld) gemakkelijker zal zijn dan in het andere (Heesters, Hakemulder, bijvoorbeeld). In dit verband is het ook erg jammer dat de redactie niet meer werk gemaakt heeft van het leesbaar maken van artikelen. Nu is het zo dat een belangwekkend en informatief artikel als dat van Leseman verloren gaat door een ontoegankelijke schrijfstijl, waarin onnodig jargon en lange gekunstelde zinnen de boventoon voeren.

Lezen en leesbevordering in een multiculturele samenleving is een boek geworden dat zeer breed van opzet is, met een veelheid aan belangwekkende informatie zowel vanuit Nederlands perspectief als vanuit het perspectief van andere landen. De inhoud gaat de suggestie uit de titel dan ook ver te boven.

Vanuit het perspectief van de man of vrouw in het veld zal de sterkte van het boek echter ook tevens zijn zwakte zijn. Voor wie, bijvoorbeeld op grond van de titel, zoekt naar praktijk-

gerichte informatie als ondersteuning voor zijn activiteiten op het gebied van lezen en leesbevordering, zal de overwegend wetenschappelijke benadering én presentatie, vrees ik, een te grote barrière vormen.

Voor anderen, en hierbij valt onder andere te denken aan beleidsmedewerkers onderwijs of coördinatoren taalbeleid en natuurlijk aan onderzoekers, zal het boek echter zeker van grote waarde kunnen zijn.